
**POVINNOST CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ ZNALCŮ JMENOVANÝCH
SOUDY A MINISTREM SPRAVEDLNOSTI V NÁVAZNOSTI NA VÝKON
ZNALECKÉ ČINNOSTI S PŘÍHLÉDNUTÍM K PLATNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ
A NÁSTIN MODELU ŘEŠENÍ**

**OBLIGATION OF CONTINUAL TRAINING OF EXPERTS APPOINTED BY
COURTS AND THE MINISTER OF JUSTICE, CONCURRENTLY WITH THE
PERFORMANCE OF THEIR PRACTICE, TAKING INTO ACCOUNT LEGAL
RULES IN FORCE, AND OUTLINE OF MODEL SOLUTION**

Kateřina Pivoňková⁶⁴

ABSTRAKT:

Autorka článku řeší - v rámci své disertační práce - problematiku standardizace a harmonizace celoživotního vzdělávání znalců se specifickým zaměřením na potřeby znaleckých oborů ve Forenzní ekotechnice. V tomto příspěvku se věnuje této oblasti z pohledu současné právní úpravy, která znalcům již jmenovaným neukládá za povinnost další profesní vzdělávání, srovnává existující podmínky, metody a přístupy náročného přijímacího řízení předcházejícího jmenování žadatele do funkce znalce (čtyřsemestrální studium, délka odborné praxe, znalecké minimum, způsob ověřování podmínek pro jmenování znalcem, tj. písemný test, zpracování zkušebního znaleckého posudku, přijímací pohovor) a současně zvažuje nástin modelu řešení celoživotního vzdělávání znalců a to jak před jejich jmenováním do funkce, tak i po celou dobu výkonu funkce znalce.

ABSTRACT:

The author of the article solves – within her thesis – the issues of standardisation and harmonization of continual training of experts with specific focus on the needs of the expert's specializations in forensic eco-technique. In this contribution, the author deals with this domain from the point of view of the present legislation which does not require from the already appointed experts lifelong professional education, compares the conditions, methods and approaches of demanding admission procedure preceding the appointment of an applicant to the office of an expert (four-term course, length of experience and professional practise, expert minimum, manner of verifying prerequisites for being appointed as an expert, i.e. written test, processing a testing expert opinion, preliminary interview), and at the same time considers outline of model solution for continual training of experts, and that before being appointed, as well as during the whole period of their office as an expert.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Forenzní ekotechnika: les a dřeviny, celoživotní vzdělávání znalců, zákon o znalcích a tlumočnicích, odborná způsobilost, speciální výuka, kvalifikace, kontrola, znalecké minimum

KEYWORDS:

⁶⁴ Pivoňková, Kateřina, Mgr. – Ústav soudního inženýrství VUT Brno, 604178352, katerina.pivonkova@usi.vutbr.cz

Forensic ecotechnique: forest and tree, continual training of experts, law on experts and interpreters, professional competency, special education, qualification, checking, expert minimum

1 ÚVOD

Článek je součástí všeobecné části řešení tématu doktorské disertační práce s názvem „Standardizace a harmonizace celoživotního vzdělávání znalců se specifickým zaměřením na potřeby znaleckých oborů ve Forenzní ekotechnice“. Práce má za cíl shrnout a zhodnotit existující podmínky, metody a přístupy v této oblasti andragogiky, resp. androdidaktiky a navrhnout vlastní model řešení celoživotního vzdělávání znalců jak před jejich jmenováním do funkce, tak i po celou dobu výkonu funkce znalce.

V příspěvku autorka předkládá všeobecnou část práce z oblasti zaměřené na aktuální otázky v přístupu ke vzdělávání znalců v České republice.

2 SOUČASNÁ SITUACE

2.1 Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů

Současná právní úprava v České republice nezavádí do zákona podmínku neustálého vzdělávání se a zvyšování si kvalifikace u znalců zapsaných v seznamu, nestanovuje rozsah, který by byl např. stanoven ministerstvem spravedlnosti pro ověření odborné způsobilosti žadatelů o znaleckou činnost ani již jmenovaných znalců. Současná právní úprava stanovuje podmínky pro jmenování znalcem a v obecné rovině klade důraz na znalosti a zkušenosti žadatele ve zvoleném znaleckém oboru, odvětví, případně specializaci.

Dle ustanovení 4 § odst. 1 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o znalcích a tlumočnících“), lze znalcem jmenovat toho, kdo (a) je státním občanem České republiky, příp. za určitých podmínek státním občanem jiného státu, (b) je způsobilý k právním úkonům v plném rozsahu, (c) je bezúhonný, (d) nebyl v posledních 3 letech vyškrtnut ze seznamu znalců a tlumočnicků pro porušení povinností podle tohoto zákona, (e) má potřebné znalosti a zkušenosti v oboru, v němž má jako znalec působit, především toho, kdo absolvoval speciální výuku pro znaleckou činnost, jde-li o jmenování pro obor, v němž je taková výuka zavedena, (f) má takové osobní vlastnosti, které dávají předpoklad pro to, že znaleckou činnost může řádně vykonávat, (g) se jmenováním souhlasí.

2.2 Správní řízení, funkce poradních orgánů předsedy krajského (městského) soudu

Správní orgány v řízení při jmenování znalců postupují v souladu s § 180 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“).

Pro jednotlivé znalecké obory nebo odvětví, případně specializace, kde je to účelné, jmenuje předseda krajského soudu z řad vybraných znalců tří až pěti členné poradní orgány (znalecké komise), které spolupůsobí při jmenování znalců, při ověřování odborné kvalifikace a při přípravě opatření na úseku kontroly znalecké činnosti v příslušném oboru (odvětví, specializaci). Členové poradního sboru znalců předsedy krajského soudu jsou ustanoveni jako poradní orgán jmenovaný v souladu s čl. 13 Směrnice MS ČSR č. 10/1973 – kontr.(dále jen „směrnice ministerstva spravedlnosti“).

Od roku 1973, kdy směrnice ministerstva spravedlnosti vstoupila v platnost, začaly postupně u krajských (městského) soudů vznikat znalecké komise zejména pro obor ekonomika,

odvětví ceny a odhady se specializací na nemovitosti, motorová vozidla, movité věci, v oboru doprava se zaměřením na dopravní nehody a s tím související obor strojírenství, odvětví všeobecné se specializací na technický stav motorových vozidel a autoopravárenství. Postupem doby s nástupem nových znaleckých oborů a vědních disciplín a současně s nárůstem počtu žadatelů ucházejících se o funkci znalce vznikaly i znalecké komise v oboru zdravotnictví, v oboru školství a kultura, odvětví psychologie, v oboru lesní hospodářství, bezpečnost práce a ochrana přírody nebo v oboru kriminalistika. Znalecké komise v oboru ekonomika byly posíleny o členy zabývající se oceňováním podniků a znaleckým oborem účetní evidence. Pečlivým výběrem odborníků z řad znalců daného krajského (městského) soudu bylo léty docíleno toho, že u soudů působí vysoce erudované týmy odborníků, kteří jsou odbornými garanty výběru mezi uchazeči o znaleckou činnost v daném oboru, odvětví a specializaci a současně spolupůsobí při řešení stížností na znalce.

2.3 Ověřování podmínek pro jmenování

Ve správním řízení o jmenování znalců je správní orgán povinen vždy posoudit, zda-li osoba, o jejíž jmenování jde, splňuje podmínky pro jmenování podle § 4 zákona o znalcích a tlumočnících. Posouzení splnění podmínek podle § 4 shora citovaného zákona provede správní orgán vlastním šetřením a zajištěním písemných dokladů.

Ověření splnění podmínek pro jmenování v souladu s ustanovením § 4 zákona o znalcích a tlumočnících může správní orgán provést formou písemného nebo ústního přezkoušení, případně písemného a současně i ústního přezkoušení v daném oboru, odvětví, případně specializaci před poradním sborem znalců předsedy krajského soudu, je-li zřízen.

3 KVALIFIKAČNÍ POŽADAVKY NA JMENOVÁNÍ ZNALCEM

3.1 Všeobecné kvalifikační požadavky, specifické podmínky pro jmenování

Vzhledem k tomu, že současná právní úprava v § 4 odst. 1 písm. e) zákona o znalcích a tlumočnících stanovuje podmínky pro jmenování znalcem pouze v obecné rovině, v průběhu roku 2011 a v první polovině roku 2012 probíhala jednání zástupců Ministerstva spravedlnosti ČR se zástupci všech krajských soudů (místopředsedy soudů a vedoucími agendy znalců a tlumočnicků), jejichž výsledkem bylo stanovení takových kvalifikačních požadavků v jednotlivých znaleckých oborech a odvětvích, případně specializacích, které by byly jednotné a závazné pro správní orgány při vyřizování a posuzování žádostí uchazečů o znaleckou činnost. Došlo ke sjednocení v oborech, o nichž je mezi uchazeči největší zájem (např. oceňování nemovitostí, motorových vozidel, movitých věcí, podniků, stavebnictví, doprava, lesní hospodářství, bezpečnost práce apod). Správní orgány příslušné podle § 3 odst. 1 zákona o znalcích a tlumočnících považují za splnění podmínky pro jmenování znalcem podle § 4 odst. 1 písm. e) zákona o znalcích a tlumočnících získání vysokoškolského vzdělání v magisterském (inženýrském) studijním programu zaměřeného na znalecký obor, o nějž žadatel žádá, absolvování postgraduálního specializačního studia v rozsahu minimálně 4 semestry nebo doktorského studijního programu zaměřeného na znalecký obor, v němž chce žadatel jako znalec působit, dále minimálně 7 – 10 let odborné praxe po ukončení vysokoškolského studia bezprostředně předcházející podání žádosti o jmenování a úspěšné ověření odborných znalostí buď formou písemného testu, ústního pohovoru, zpracování zkušebního posudku případně kombinací těchto forem.

Obecně formulovaná podmínka podle § 4 odst. 1 písm. e) je správními orgány v jednotlivých případech interpretována v souladu se stanovenými podmínkami specifickými. Mezi tyto

podmínky specifické patří nejen absolvování vysokoškolského studijního programu, délka odborné praxe, ale i absolvování kurzu zaměřeného na znaleckou problematiku a to buď ve formě specializačního čtyřsemestrálního studia u oborů, kde je toto studium vypsáno, nebo absolvování kurzu zaměřeného na obecnou problematiku soudního znalectví (znalecké minimum) u těch oborů, kde specializační čtyřsemestrální studium dosud není zavedeno.

3.2 Specializační čtyřsemestrální studium

U znaleckých oborů, u nichž je v současné době již zavedeno specializační čtyřsemestrální studium, je absolvování tohoto studia vyžadováno a je považováno za splnění jedné z výše uvedených kvalifikačních podmínek pro jmenování znalcem. V současné době je toto studium zavedeno např. při Ústavu soudního inženýrství Vysokého učení technického v Brně, při Institutu oceňování majetku Vysoké školy ekonomické v Praze a na Lesnické a dřevařské fakultě Mendelovy Univerzity v Brně.

Absolvováním čtyřsemestrálního specializačního studia absolvent získá odbornou způsobilost k jmenování znalcem včetně praktických dovedností, které jsou pro výkon znalecké činnosti nezbytné. Obecně lze říci, že kurzy probíhají v tématických blocích, zpravidla od pátku do soboty, každý vyučovací blok je zakončen zkouškou a zápočtovou prací, případně písemným testem. Po ukončení kurzu (zpravidla v rozsahu 160 – 200 hodin) je účastníkovi zadána závěrečná práce, kterou musí obhájit po ukončení kurzu před odbornou komisí. Po úspěšném absolvování kurzu obdrží účastník certifikát, který je přílohou jeho žádosti o jmenování znalcem u příslušného krajského (městského) soudu.

3.3 Znalecké minimum - kurz zaměřený na obecnou problematiku soudního znalectví

V oborech, v nichž dosud není zavedeno specializační čtyřsemestrální studium, neměli možnost žadatelé o znaleckou činnost získat základní znalosti právní úpravy znalecké činnosti ani praktické dovednosti týkající se vypracování znaleckého posudku.

Vzhledem k tomu, že praxe správních orgánů vykonávajících státní správu na úseku znalců a tlumočnicků se vyvíjela a obsah neurčitého právního pojmu „potřebné znalosti a zkušenosti“ nebyl vymezován (ve vztahu k výkonu znalecké činnosti) vždy zcela jednotně, došlo nyní k sjednocení praxe a v současné době všechny správní orgány vykonávající státní správu na úseku znalců a tlumočnicků za osobu s „potřebnými znalostmi a zkušenostmi“ pro výkon činnosti znalce považují toho, kdo kromě dokladů o kvalifikaci, praxi, bezúhonnosti apod. absolvoval i specializační studium zaměřené na znaleckou problematiku, tzv. znalecké minimum. Toto znalecké minimum je vyžadováno u všech žadatelů, kteří požádali o jmenování ve znaleckém oboru, pro který není zavedeno specializační čtyřsemestrální studium. Jediným garantem tohoto specializačního kurzu pro zájemce o znaleckou činnost v těchto oborech je v současné době Vysoké učení technické Brno – Ústav soudního inženýrství. Nad rámec požadovaného mohou žadatelé na podporu své žádosti přiložit i doklady o jiných absolvovaných kurzech a seminářích.

Účelem odborného minima je osvojení si základních znalostí nezbytných pro výkon funkce znalce, získání potřebných vědomostí (zejména právních) a praktické schopnosti k výkonu funkce znalce. Praktické zkušenosti z oblasti znalecké činnosti tak, jak její výkon předpokládá zákon o znalcích a tlumočnících, nelze nahradit praktickými zkušenostmi získanými pouze při výkonu zaměstnání. V praxi to znamená nejen absolvování jednodenního kurzu v rozsahu 10 vyučovacích hodin, ale i vypracování zkušebního znaleckého posudku dle vlastního zadání a absolvování písemného testu. Osvědčením o absolvování kurzu znaleckého minima žadatel neprokazuje svoji odbornost v dané oblasti odpovídající zvolené specializaci, nýbrž znalost

a orientaci v právních předpisech upravujících znaleckou činnost, která je svým obsahem velice specifická. Důvodem tohoto požadavku je existence alespoň rozumného předpokladu, že žadatel znalostmi o právech a povinnostech ze znalecké funkce vyplývajících disponuje a je k praktickému výkonu znalecké činnosti, zejména v řízeních před orgány veřejné moci, dostatečně připraven. V případě úspěšného absolvování účastník znaleckého minima obdrží certifikát, který je přílohou jeho žádosti o jmenování znalcem u příslušného krajského (městského) soudu.

4 CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ ZNALCŮ PO SLOŽENÍ SLIBU

Současná právní úprava v České republice nezavádí do zákona podmínku neustálého vzdělávání se a zvyšování si kvalifikace u znalců zapsaných v seznamu, nestanovuje rozsah, který by byl např. stanoven ministerstvem spravedlnosti, pro ověření odborné způsobilosti. Ministerstvo spravedlnosti ČR ve spolupráci s krajskými soudy ani se znaleckými ústavy v současné době nezabezpečuje specializované vzdělávání formou dalšího vzdělávání, získání odborného minima ani nezajišťuje ověření odborné způsobilosti v oboru, pro který byl znalec zapsán do centrálního registru. Ověřování znalostí by mělo být prováděno za účelem prohloubení odborných znalostí za účelem řádného výkonu činnosti prostřednictvím výběru ministerstva, které by vydalo znalci osvědčení o výsledku ověření jeho odborné způsobilosti. Odbornost a aktualizace znalostí a vědeckých postupů je pro výkon znalecké činnosti klíčová. Vzhledem k tomu, že není možné zajistit odborné vzdělávání pro všechny obory a odvětví, bylo by vhodné legislativně upravit povinnost následného vzdělávání alespoň v obecné rovině.

4.1 4.1 Všeobecné - základní stupeň

Tak jak se vyvíjí vědní obory a specifikují se nové vědní disciplíny, snad ještě rychleji se mění právní předpisy, jejichž znalost úzce souvisí s výkonem činnosti znalce. Pro výkon znalecké činnosti je nezbytná byť rámcová znalost např. trestního řádu, trestního zákoníku, občanského zákoníku, občanského soudního řádu, správního řádu nebo obchodního zákoníku. Prostřednictvím pravidelných, např. jednou za rok se konajících, odborných seminářů skládajících se z novinek právních předpisů, by každý znalec získal aktuální informace o změnách a novelách právních předpisů, s jejichž aplikací se v rámci výkonu znalecké činnosti může setkat.

Jako jedno z možných řešení, jak zpřístupnit tyto nové informace znalcům, se proto jeví svěřit v tomto směru pravomoc např. některému ze zájmových znaleckých sdružení, v nichž členství pro znalce sice není povinné, ale která již nyní např. zajišťují odborná školení svých členů.

4.2 4.2 Specializované - vyšší stupeň

V rámci zvyšování odborné úrovně a znalostí jmenovaných znalců je třeba zajistit pravidelné specializované celoživotní vzdělávání, které by se zaměřovalo již na příslušný znalecký obor, odvětví případně i specializaci. V tomto směru se jeví jako nejvhodnější využít možností vysokých škol, při nichž jsou již nyní zavedena existující specializační čtyřsemestrální studia, která jsou dostatečně personálně i materiálně odborně vybavena a která již z probíhající výuky a následných odborných čtyřsemestrálních studií jsou schopna vyspecifikovat aktuální problémy v té či oné znalecké oblasti. V tomto případě by jednoznačnou výhodou bylo zaměření příslušné vysoké školy a kolektiv vysoce erudovaných lektorů, (kteří často sami jsou soudními znalci), který by takovouto formu celoživotního vzdělávání zajišťoval, za možnosti využití nejen učeben, ale i laboratoří, venkovních šetření případně i stáží u

spolupracujících subjektů (tuzemské i zahraniční firmy, školy, soudy, ministerstva apod.) v rámci vzájemné dohody.

4.3 4.3 Justiční akademie

Justiční akademie byla zřízena zákonem o soudech a soudcích č. 6/2002 Sb. a je též právním nástupcem bývalé Justiční školy. Jménem justiční akademie vystupuje a jedná ředitel.

Justiční akademie zejména připravuje a po organizační a odborné stránce zabezpečuje výchovu a vzdělávání čekatelů v rámci přípravy justičních a právních čekatelů a soustavné vzdělávání soudců, státních zástupců a dalších osob, působících v justici. Tuto činnost vykonává v úzké součinnosti se soudy a státními zastupitelstvími tak, aby co nejlépe odpovídala jejich potřebám. Zabezpečuje vzdělávání osob působících v okruhu působnosti resortu Ministerstva spravedlnosti ČR. V oblasti vzdělávání dále koordinuje činnost s činností soudů, státních zastupitelství a dalších institucí. Organizuje a provádí odborné vzdělání soudců a státních zástupců, vzdělávání a výchovu justičních a právních čekatelů, a dalších osob, u nichž tak stanoví zvláštní právní předpis nebo ministerstvo. Analyzuje a zkoumá potřeby a požadavky soudců, státních zástupců a dalších profesních skupin a informuje o veškerých chystaných vzdělávacích akcích. Zveřejňuje výsledky hodnocení uskutečněných vzdělávacích akcí.

4.3.1 4.3.1 Plán vzdělávání justiční akademie

Vzdělávání v justiční akademii probíhá dle plánu vzdělávání pro daný kalendářní rok. Plán se tvoří ve spolupráci se soudy a státními zastupitelstvími a s jednotlivými členy rady, přičemž jednotliví členové rady jsou odbornými guaranty příslušných oblastí vzdělávání (civilní právo, trestní právo, správní právo, insolvenční právo, jazykové vzdělávání, měkké disciplíny, ICT apod.) a vedou pracovní skupiny schvalované radou, jejímiž členy jsou také zaměstnanci justiční akademie. Vzhledem k tomu, že vzdělávací plán se sestavuje na základě zkušeností z předchozích let, doporučení odborných garantů, ale i např. požadavků ze strany soudů a státních zastupitelství, je zde prostor pro vytvoření modelu pravidelného celoživotního vzdělávání znalců, kteří jsou nedílnou součástí resortu ministerstva spravedlnosti. Vzdělávací plán lze doplňovat pružně o aktuální vzdělávací akce reagující na legislativní situaci, zadání ze strany ministerstva spravedlnosti či požadavky ze strany soudů a státních zastupitelství. K tomu lze případně využít volné kapacity sálů, učeben či ubytovacích zařízení pro subjekty resortu justice či státní složky a instituce (zasedání, porady, konference, školení apod.)

4.3.2 4.3.2 Partnerské vzdělávací akce

Bezesporu výhodou každé partnerské vzdělávací akce (pořádané ve spolupráci s evropskou vzdělávací institucí ERA, slovenskou Justiční akademií, Notářskou komorou, Českou advokátní komorou, Exekutorskou komorou, Komorou soudních znalců, Komorou soudních tlumočnicků, Soudcovskou unií, Unií státních zástupců, Unií VSÚ, Jednotou českých právníků, KSKŘI, Asociací insolvenčních správců, apod.) je blízkost problematiky a úzká odborná témata, kterými se jednotlivé subjekty v rámci justice zabývají. V případě vzájemné dohody by odborná školení a semináře pro znalce s různým znaleckým zaměřením byla oboustranným přínosem jak pro soudy, tak i pro samotné znalce.

5 ZÁVĚR

Zakotvení povinnosti celoživotního vzdělávání znalců do právní úpravy týkající se znalecké činnosti by přispělo nejen k celkovému zvyšování odborné úrovně všech znalců, ale i ke

snížení případného počtu stížností, se kterými se občané, často v právním zastoupení, ale i firmy nebo jiné úřady a organizace obrací na správní orgány, u nichž je konkrétní znalec v evidenci. Novela zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících přijatá zákonem č. 444/2011 Sb., účinná od 1. 1. 2012, sice v určitém směru posílila pravomoci správních orgánů na úseku znalecké agendy, nicméně neprolomila např. nedostatek pravomoci přezkoumávat věcnou správnost znaleckých posudků nebo nestanovila povinné celoživotní vzdělávání všech znalců.

6 LITERATURA

- [1] ALEXANDR, Pavel a kol.: *Forenzní ekotechnika: les a dřeviny*. Akademické nakladatelství CERM, s.r.o., Brno, 2010 Brno, 626 s. ISBN: 978-80-7204-681-2.
- [2] BRADÁČ, Albert a kol.: *Úvod do soudního znalectví*. Akademické nakladatelství CERM, s.r.o., Brno, Listopad 2004 Olomučany, 220 s. ISBN: 80-7204-365-X.
- [3] BRADÁČ, Albert a kol.: *Soudní inženýrství*. Akademické nakladatelství CERM, s.r.o., Brno, Červen 1997 Brno, 140 s. ISBN: 80-7204-057-X.
- [4] PIVOŇKOVÁ, Kateřina: *Problematika výkonu činnosti znalců a tlumočnicků a jejich vazby na celoživotní vzdělávání*. Diplomová práce UJAK Praha, s.r.o., 2008 Praha, 81 s.
- [5] Zákony, směrnice, instrukce:
- [6] Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících
- [7] Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích
- [8] Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
- [9] Zákon č. 141/61 Sb., trestní řád
- [10] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- [11] Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- [12] Zákon č. 444/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících
- [13] Směrnice č. j. 10/73 – kontr. MS ČSR
- [14] Instrukce MS ČR ze dne 30. 4. 2012, č. j. 90/2012-OSD-ZN, o správním řízení ve věcech znalců a tlumočnicků, a o některých dalších otázkách